

EVANG. EGYHÁZ ÉS ISKOLA.

Előfizetés díja:

Egész évre . . . 6 frt.
Fél évre . . . 3 „
Negyed évre 1 frt 50 kr.
Egy szám ára 12 kr.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Felelős szerkesztő és kiadó:

VERES JÓZSEF.

Hirdetés díja:

Egész oldal . . . 8 frt
Fél oldal . . . 4 „
Negyed oldal . . . 2 „
Ennél kisebb . . . 1 „
Bélyeg külön 30 kr.

A költségvetési vita után:

A képviselőház végeztet a vallás- és közoktatásügyi ministerium költségvetésével is.

Érdekes, jellemző és tanulságos tárgyalás volt ez!

Érdekes annyiban, hogy kik nem beszéltek, jellemző abban, hogy mit nem mondtak, és tanulságos azért, a mit nem ígértek.

Nem nyilatkozott a minister a kegyuri jogról, — és a tömérdek ügyvéd-képviselő között nem akadt egy sem, a ki a csabai eset alkalmából szóvá tette volna ezt a középkori igazságtalan „jog“-ot, mint a hogy azt a hírlapok annak idején kellőképp tárgyalták. Hja, a r. kath. egyháznak előnyére válik a csabai döntés, nem szívesen foglalkoznak vele, — kényes kérdés!

Nem nyilatkozott világosan a minister a protestáns egyházak dotatiójáról, a segélynek törvényben biztosításáról, a lelkészi fizetések kiegészítéséről (a r. és g. kath. lelkészek congruájáról igenis nyilatkozott), és a sok protestáns képviselő között nem akadt egy sem, a ki ezen társadalmi, egyházi és politikai szempontból egyiránt fontos kérdésben nyilatkozatra szoritotta volna a ministert, pedig ezen protestáns képviselők között hány gyülekezeti, egyházmegyei, sőt kerületi felügyelő is van, a ki otthon, az egyházi gyűléseken már maga is bizonyosan tartott a lelkészek által is nagy tetszéssel kísért beszédet ezen sebek gyógyításának sürgősségéről, s követelte az egyenlőség nevében a kárpótlást. A választások előtt a miniszter is, az államtitkár is kész tervekről tartottak szép beszédek: most hallgatnak. Hja — a választás elmúlt, csak szegény protestáns lelkészekről, szegény protestáns egyházzal van szó, — ezek már rég megszokták a szegénységet, — a kérdés tehát neua sürgető, de — kényes.

Pedig inkább az egyházi gyűléseinken ne beszélnének ezen bajainkról a mi tisztelt uraink, s beszélnének a törvényhozásban. Vagy — inkább ne beszélnének hát ott sem, hanem tennének, eszközöznék ki azt, a mit sürgetünk: az 1848-i törvény életbeléptetését valahára.

Kiváncsian vártuk, hogy ezen irányban Zsilinszky Mihály, mint államtitkár tesz-e valamit, hiszen 1893-ban ő maga tett a mi mostani kívánságunknak is megfelelő indítványt a bányakerületi gyűlésben: „Zsilinszky Mihály egyházmegyei felügyelő úr indítványa folytán, minthogy egyházunk, egyházi és százados történelemből folyó közművelődési feladatainak, az államnak és a többi egyházfelekezeteknek folyton emelkedő nemes versenye mellett, a mai kor igényeihez képest csak akkor lesz képes megfelelni, ha e czéljainak elérésében kellő anyagi eszközök állanak rendelkezésre, — több gyűlési tagnak lelkes felszólalása után elhatározza a kerületi közgyűlés, hogy felkéri az egyetemes gyűlést: intézzen a kormányhoz és az országgyűléshez kérvényt az iránt, hogy az 1848. 20. t. cz. . . . valósíttassék meg.“ — Ezt sürgetjük mi is, de eddig hiába.

Ha az érvényben lévő törvény életbe léptetését hiába sürgetjük, ha gyűléseinken, lapjainkban hiába jajgatunk, ha a viszonyok változtára, a theologusok megfogyására, a színvonal súlyedésére, a verseny aránytalan esélyeire, a méltányosságra, a törvényre hiába mutatunk reá, még csak annyi sikere sincs, hogy illetékes helyen, a törvényhozásban legalább viszhangoztatnák jogos panaszainkat ott ülő nagyjaink s a közvéleményt tájékoztatni, kedvezően hangolni és megnyerni igyekeznének: kétségbe kell esnünk nemcsak a magunk, hanem elveink és egyházunk jövője felett. Pedig kerületi felügyelőink most — egyet kivéve — mind a képviselőházban ülnek!

Igen jellemző az is, a mit a minister nem ígért. Nem ígérte ugyanis azt, hogy a budapesti tudomány-egyetemen helyet ad a protestáns theológiának is. Már pedig az 1848-i törvény teljes egyenlőségről és viszonyosságról beszél. Ennek nem felel meg a minister mostani terve, mely szerint a protestánsok theológiáit a kolozsvári egyetemen helyezné el, igazán mondván: dugná el. Sem a törvényben biztosított egyenlőség elve, sem protestáns egyházunk tekintélye, sem theologusaink tudományos képzettségének igénye, sem a lelkészek társadalmi összesimulásának szükségessége volt szempontjából nem nyugodhatunk meg abban, hogy a theologiai facultások a tervezett módon legyenek elosztva, s képződjék a közvélemény szemében elsősorú meg másodrangú theologiai facultás.

Magát az elvet, hogy a tudományegyetemen helyet akar adni a minister a különféle felekezetek theológiájának: helyeseljük. A terv fogantatásának részleteihez azonban kevés bizalmunk van azok után, a miket most elmondott. A protestáns érdeket — úgy látszik — kevés figyelemre és tekintetre méltatják egy idő óta a közoktatásügyi ministeriumban.

Bezzeg van tekintet a hatalmas r. kath. egyházra! Ismételtén kijelentette ugyan a kormány, hogy egyházpolitikai terve be van fejezve s nincs szándéka tovább egyházpolitikát csinálni: mégis a r. kath. egyház érdekében most is tervez és tesz új, fontos intézkedéseket, nem abban az irányban ugyan, mely előbbi egyházpolitikájának természetes folytatása volna: a kegyuri jog szabályozása, a protestáns felekezetek méltányos erősítése az 1848-i törvény szellemében, hanem tervez és tesz olyan intézkedéseket, melyek a r. kath. egyházat megint erősíteni fogják. Rendezi a lelkészek congruáját, megoldásra érleli a kath. autonomia ügyét, de hallgat az alapok és alapítványok jogi természetének rendezéséről. Ez pedig még teljes mértékben egyházpolitika.

A költségvetés tárgyalásából ismét hallottuk, hogy a mostani minister a népoktatást nem akarja államosítani, egyrészt elvből, hogy a versenynek maradjon tere, másrészt kénytelenségből, mert 20—30 millió frt kellene rá, annyit pedig az állam nem vállalhat magára.

Az előbbi költségvetések tárgyalásától kedvezően ütött el a mostani annyiban, hogy nagyobb mértékben foglalkoztak a felszólalók a közoktatás

ügyével, az egyházi kérdések helyett. De új eszmék, nagyobb hatású, irányt adó elvek nem merültek fel. A küzdelem akkor kezdődik meg, mikor a felekezetek támogatásáról és a theologiai facultások szervezéséről, a népiskolai törvény revíziójáról, a congruáról, a r. kath. autonomiáról a javaslat részletesen ismeretessé lesz. Akkor megint benne leszünk az egyházpolitikában. A mostani vita alkalmával jó lett volna a protestáns egyház érdekei iránt kedvező hangulatot kelteni!

VERES JÓZSEF.

A tanítóképesítés államosítása.

„Ne azt nézd, hogy ki mondja, hanem azt, hogy mit mond, és hogy jót akar-e?”

A ki részt vett a II-ik országos tanügyi kongresszuson, avagy figyelemmel kísérte annak munkálkodását, lefolyását, eredményét, levonhatta azt a tanúságot, hogy a felekezeti tanítóképzés alól lépcsőről-lépcsőre hódítják a tért.

A kongresszuson felekezeti ügyet támogatni, védelmezni nagyon hálátlan vállalkozás volt. A vérmesebb reményűek máról-holnapra megállamosították volna az egész népoktatást. A kongresszus kimondta a tanítóképesítés államosítását, a tanítói alap (érettségi) és képesítő vizsgálat megtartását.

Hazánk ügybuzgó, lelkes közoktatásügyi minisztere legközelebb tartott programmszerű beszédében kiemelte a tanítóképzés fejlesztésének szükségét s jelezte, hogy a tanítóképesítés államosítása küszöbön van.

Nekünk is fontolóra kell vennünk tanítóképzésünk ügyét. Számolnunk kell erőinkkel, a körülményekkel, a haladó korral.

Nem tagadhatjuk, nem takargathatjuk a valót, hogy tanítóképzésünk erősen elmaradt. Középkoraink fokról-fokra emelkednek, tanítóképzőink csak tengődnek napról-napra.

Hogy mennyire fontos a tanítóképzés ügye, azt fejtegetni, bizonyítani ma már túlhaladott álláspont. Mindenki hirdeti, vallja annak mélyreható erejét, nélkülözhetetlenségét, de tenni vajmi keveset tudunk. Anyagi eszközök hiányában zátonyra jut minden nemes törekvésünk. Papiroson marad a sok szép terv, a sok nemes eszme.

Az állami tanítóképzők négy tanfolyammal vannak ellátva, a mi képzőink — a soproni kivé-

telével — csak három évre rendezvük be; az állami intézetek önálló gyakorló iskolákkal bírnak, a mieink közül csak a soproninak van ilyen: az államnál 6—8 rendes tanár van egy-egy intézetnél, nálunk 2—3 rendes tanár, a többi óraadó, vagy még az sem. Öt tanítóképzőnk közül kettő önálló, három csak annyolyan mellékes (lógós) intézet. A gymnásiumokba ojtott tanítóképzőknek ma már csodájára jár a haladó kor. — Intézeteink berendezése is felette hiányos, stb. stb.

Ez a kép az igazi mérleg. Jobb a valót látni, mint optimistikus szemüvegen bírálni a helyzetet.

A közoktatásügyi tanács már elkészítette a maga tanterv javaslatát a tanítóképzők számára. A javaslattal ismét nagyot lép előre az állami tanítóképzés, hogy annál hátrább essünk mi. Fokozódnak az igények, mi meg szegényedünk. A mennyiség és természettudományokat eddig elláthatta egy tanár, most két erőre lesz szükség. És így tovább.

Mind ezek tetejébe jó a tanítóképesítés államositása; vagyis: tanulhat kiki ott, a hol akar, de képesítő vizsgálatot csak állami bizottság előtt tehet. Nagy sor ez! Vegyük hát fontolóra ügyünket, számoljunk erőinkkel, viszonyainkkal.

Az állami képesítéstől hazafiúi szempontból nincs okunk félni; sőt minden igaz magyarnak örömmel kell tudomásul vennie a fontos haladást. Másként állunk azonban a képzés oldaláról tekintve a dolgot. Nem vagyunk versenyképesek! Hiú önámítás volna azt hinni, vallani, hogy képzőink mostani helyzetökben megmérkőzhetnek az államiakkal! Négy tanévvel, nyolcz tanárral a mi három tanévünk 2—3—4 tanárunk még ha százannyi buzgósággal teljesíti is kötelességét, nem állhat szembe. Hej beh szép pedig az az igazi nemes verseny!

Mi lesz ezen helyzetnek a következménye?! Növendékeink nagy perczentje elbukik a képesítő vizsgálaton. Intézeteink csekélyke tekintélye annyira alászáll, hogy tanáraink mind ott fogják hagyni tanítóképzőnket, senki se lesz hajlandó ily kényes természetű állásokat elfoglalni.

Előttünk a kérdés: lenni, vagy nem lenni?!

Haboznunk nem lehet, csak egy akaratunk lehet: lenni! Ha jó, hitünk szellemétől áthatott tanítóképzőink lesznek, népoktatásunk is ilyen lesz; ha tanítóképzőink megszűnnek, sokat veszítünk. A milyen a kertész, olyanok a csemetéi is.

Mit tegyünk a válságos helyzetben?

A kétszer kettő nem ámíthat el: szegények vagyunk; csak a takaró végéig nyújtózkodjunk hát. Ne ámítsuk magunkat fényes tervekkel; mert ha százasokkal rendelkezünk csak, a százezres tervek kártyavárákká minősülnek.* Ne forgácsoljuk szét erőnket! Tömörüljünk! Jobb a kevés jó, mint a sok rossz.

Azt mondják, hogy ideális kép után futok, ha azt az eszmét hirdetem, hogy egyesítsük képzőintézeteinket, alakítsunk öt tanítóképző intézetünkből kettőt. Nem tehetek róla, most is hirdetem, vallom: az egyesülés felel meg legjobban protestáns önértékünknek. Nem kunyorálva senkitől, saját erőnkől teremthetnénk két oly hatalmas intézetet, mely nemcsak hogy a haladó kor színvonalán állana, de versenyképes lehetne. dicsőséget vonna maga után. Nem kell nekünk fényes palota, kényelmes berendezés, mert ez az elégedetlen tanítók számát neveli. Alkalmazkodjunk az élethez: annyit, vagy inkább kevesebbet nyújtsunk képzőintézeti növendékeinknek, mint a mennyit tényleg nyújt majd nekik a tanítói állás. Szerényen és czélszerűen rendezzük be intézeteinket; akkor az öt képzőből megteremthetünk két jó iskolát. Református testvéreinknek elég három képzőintézet, minek nekünk öt? holott jelentékenyen kevesebben vagyunk!

Válságos helyzetünkön segíthetne az állami segély. Ezt sürgeti a tanítóképző tanárok országos egyesülete is a miniszterhez legközelebb benyújtott kérvényében. De hol van még az a segély? Ha jó is, első sorban mások kapják; minket utoljára hagynak, mert mi jók voltunk az egyházpolitikai törvények tárgyalása alkalmával, jók vagyunk most is. Hiába! a magasabb politikai morál az, hogy azokat simogassuk első ízben, akik veszedelmesebbek.

A tanítóképzés különben sohse volt valami nagyon dédelgetett gyermek! Mennyire megváltozhatnának viszonyaink, ha módos, vezérlő, befolyásos világi uraink többet törődnének e fontos ügyvel!

Van még egy módozat, a mely — ha már semmi más egyéb nem segíthet — szintén figyelmet érdemel. Az eszme nem új. Sőt a Dunán-

* A kölcsön nem tanácsos, még ha olcsónak látszó is s hosszú amortizációra tervezett. A kölcsön megbénítja a szabadrendelkezési jogot, leköti ingatlanainkat, megbénítja tetterőnket.

túl már kísérleteznek is vele. (Nem a mi felekezetünk.) Egy állami nevelés oktatástan azt az elvet hirdeti: „A tanítóképző tanítsa azt, a mit a tanítónak tudnia kell; a hittan tanára pedig azt, amit hinnie jó.” Ha valóvá lesz, amit a miniszter kilátásba helyezett, t. i. az állami képesítés, a többi elvek között a fenti idézett nagyon is kiesuesosodik; vagyis a felekezeti képzőknek, a vallástan kivételével, amúgy is, a képesítő vizsgálat sikere érdekében, teljesen az állami tanterv szerint kell előkészíteni növendékeiket. Ha tehát egyik-másik képző-intézetünket nem vagyunk képesek a törvény s kor kívánalmainak teljesen megfelelően berendezni, szüntessük meg a hiányos képzést, tanítást, melynek úgy sincs meg a kívánt gyümölcse s helyette rendezzünk be egy jó internátust ott, a hol állami tanítóképző van, a hol egyuttal az ág. hitv. ev. egyház is szilárd alapokon nyugszik, a hol hitünknek megfelelő erős, egyházas szellem lengi át híveink lelkületét. (Például Iglón.) Hittfelekezetünk tanítóképzőbeli növendékei lakjanak az internátusban; tanításra pedig bejárnak az állami intézetbe. Am valósuljon meg az elv. A tanítóképző tanítsa azt, a mit tudni kell, a hittan tanára pedig a mit tudni és hinni jó. Az internátus vezetője lehet lelkész, avagy ág. h. ev. tanár, ki a vallástani tárgyakon kívül tanítja az egyházi zenét, tehát kántorokat is képez.

Ezt az internátust úgy kellene szervezni, hogy azt a szó szoros értelmében valóságos benső, szívben, lélekben gyökerező, hitünknek teljesen megfelelő egyházas szellem hassa át. Vezetője tetterős, hitbuzgó férfiú legyen, kinek nevelő hatása rá nyomja jellegét a leendő tanítókra. Kiben az internátust fentartó hatóság garanciát talál arra nézve, hogy hitében erős, tántorithatlan s az egyházi zenében alaposan jártas szakértő tanítókat nevel az egyháznak. Ez a legolesőbb, még is célhoz vezető módozat.

Ilyenforma internátusa van a dunántúli ev. ref. egyházkerületnek Pápán. Ha gondolkozunk e tárgy felett, ha latba tesszük körülményeinket, szegénységünket, a tanító nevelésnek, közvetve képzésnek e módját nem lehet rossznak itélnünk. Mindenesetre jobb így, mint gymnasiumokban erőltetni a tanítóképzést, jobb, mint csonka intézetekben 2—3 rendes tanár mellett képezni az ifjúságot, hiányos előkészültséggel neki bocsátani a bizonytalan sikerű képesítő vizsgálatnak.

Tanítóképzésünk fontos érdeke egyházunknak; a nagy hiányok megvannak; háttérbe szorultunk erősen; okvetlen tenni kell valamit, mert így nem maradhatunk.

Eme soraimmal nincs más célom, mint napirendre hozni e fontos ügyet. Kérem egyházunk mindama férfiait, kiket tanítóképzésünk ügye érdekel, méltóztassanak lapunk hasábjain hozzászólni, nézeteiket kifejtteni. Itt a 12-dik óra, ne késedelmeskedjünk, nehogy megbánás kövesse, a sok nemes ügynek kora sirját ásó rideg közöny.

(Sopron)

SIMKÓ ENDRE.

BELFÖLD.

A magyarhoni ág. hitv. ev. keresztyén egyház egyetemes theol. akadémiáján 1896—97. II. félelvben következő előadások folynak: 1. Dr. Masznyik Endre. A synoptikus evangeliumok magyarázata. Ethika. Exegetikai seminarium. 2. Trsztyénszky Ferencz: Homiletika. Pastoralis. Gyakorlati exegesis. Homeleutikai seminarium. Katechetikai seminarium. 3. Hörk József: az Egyetemes egyháztörténet. Egyházjogtan. Bibliái tót nyelv. Egyháztörténeti seminarium. Egyházjogi seminarium. 4. Pukánszky Béla: Hébernyelv. A Genesis magyarázata. Izrael vallása. Új szövetségi görögség. Ó szövetségi exeg. seminarium. 5. Stromp László: Vallástörténet. Neveléstörténet. Theol. encyclopaedia. Bibliái bevezetés. Philosophiai seminarium. 6. Raffay Sándor: János evangeliomának magyarázata. Az új szövetségi iratok története. Dogmatika. Dogmatikai seminarium. 7. Kovács Sándor: A magyar protestantismus története. (A katolikus renaissance kora.) A magyar protestantismus küzdelme II. József óta. Magyar énektörténeti tanulmányok. Symbolika. Egyházi latinság. 8. Ebner Gusztáv: Tárgya: Német nyelv. 9. Dr. Dobrovits Mátyás: Közegészségtan. 10. Dr. Hefty Frigyes: Az egyházi zene története I—IV. évf. 11. Frühvirt Samu: Chorál ének. Liturgiai ének. 12. Freusmuth Frigyes: Slöjd.

A német Gusztáv Adolf egylet központi elnöksége Lipcséből f. é. márczius hó első napján 366-g sz. átirata mellett segélyt küldött. Segélyben részesült, I. Bányakerületben: Kapotanovopolje (Szerém) 175.85 frt. Eszék (Szerém) 117.23. Szurosin (Szerém) 293.08. Uljanik (Szerém) 58.62. Bányásági missió (Báns.) 410.34. Birta (Báns.) 117.23. Ujpest (Pest) 14.66. Steyerdorf Anina (Báns.) 29.30. Szeged 35.17. Tápió-Szele (Pest) 43.96.

Titel 87.93. Nyáregyháza (Pest) 11.72. Egyesek: Lelkész Eszéken (Szerém) 296.60. Összesen: 1691.69. II. Dunáninnen: Kosariszkó (Nyitra) 29.30. Oroszvár (Moson) 14.66. Rajecz (Trencsén) 79.14. Laáz (Trencsén) 117.23. Nyugdíjalap (Trencsén) 29.30. Salgó (Nyitra) 117.23. Báth (Hont) 29.30. Derzsénye (Hont) 29.30. F. Vezekény (Bars) 176.45. Szécsény (Nógrád) 14.66. Losonc (Nógrád) 87.93. Székesfehérvár (Fehér K.) 93.79. Egyeseknek: Lelkésznek Laázon (Trencsén) 93.79. Lelkésznek Salgón (Nyitra) 117.03. Tanítónak F.-Zelén (Nyitra) 58.42. Tanítónak Laázon (Trencs.) 55.69. Lelk. özvegy Fischer Brezova (Nyitra) 29.30. Összesen: 1172.92. III. Dunántúl: Hrasztovác (Pozsega) 54.22. Dunaföldvár (Tolna) 29.30. Pécs (Baranya) 58.62. Kapi (Győr) 76.20. Felső-Lövő (Vas) 1817.10. Nemes-Szalók (Veszprém) 29.30. Maráza (Tolna-B.-J.) 17.59. Rohonc (Vas) 46.58. F.-Petőfalva (Sopron) 52.76. Kabold (Sopron) 58.62. Veszprém (Veszprém) 23.45. Nyugdíjintézet f.-vasi egyházmegyében 117.23. Nyugdíjintézet soproni f. egyházmegyében 143.62. Összesen: 2524.59. IV. Tiszai kerületben: A.-Kubin (Árva) 234.46. Abatij-Szántó (Abatúj) 17.59. Bussócz (Szepes) 70.34. Dvorecz (Szepes) 131.90. Diósgyőr (Borsod) 29.30. Folkusár (Szepes) 58.62. H.-Vécsé (Abatúj) 7.62. Kapinándfalva (Sáros) 29.30. Kriegh (Szepes) 9.97. Kölcsé (Szatmár) 29.30. Liptói missió (Liptó) 87.93. Mernyik (Zempl.) 8.79. Orkuta (Sáros) 117.23. Rozsnyó (Gömör) 82.07. Merény (Szepes) 307.57. Rózsahegy (Liptó) 29.30. Szomolnok (Szepes) 29.30. Sublechnitz (Szepes) 175.85. Tállya (Zemplén) 29.30. Uj-Klenócz (Bereg) 29.30. Wázsecz (Liptó) 29.30. Kis-Szeben II. (Sáros) 102.59. Stoósz (Abatúj) 29.30. Bártfa (Sáros) 58.62. Debreczen (Hajdu) 200.76. Egyesek: Lelkész H.-Vécsén 58.62. Lelkész Ruzskinban 41.03. Lelk. helyettes Zathureczky Felkán 87.93. Lelk. özv. Benyoné Kassán 14.66. Lelk. özv. Palástyné Kassán 17.59. Lelk. özv. Torkos Lőcsé 23.45. Lelk. özv. Topperczér Késmárk 35.17. Tanítónő a leányiskolában Rozsnyón 263.77. Összesen: 2521.80. V. Idegen: Lábatlan ref. egyh. Dtúl. 175.85.

Ö s s z e s í t é s :

	egyház	intézet	egyes	forint
I. Bányakerületben	12	—	1	1691.69.
II. Dunáninnen	11	1	5	1172.92.
III. Dunántúl	10	3	—	2524.59.
IV. Tiszai kerületben	24	2	7	2521.80.
V. Ref. egyház	1	—	—	175.85.
	58	5	13	8086.85.

77

1896 márcz. 12-én.

6920.35.

több 1066.50.

Miskolczon, 1897. márcz. 10-én. Zelenka.

Jótékonyág. Haubner Rudolf dr., a nagynevű dunántúli superintendens fia, a Kőszegen létesítendő ker. leánynevelő intézet javára 2000 frtot adományozott.

Szenden, Szinák Ferencz egyháztag halálós ágyán gyermekeinek meghagyta, hogy az egyház számára 100 frtot adományozzanak. A boldogult óhajának megfelelőleg az örökösök az alapítványt az egyház pénztárába befizették. Isten áldása a jótéteményen és a jötevn.

A debreczeni ev. ref. egyházmegye lelkészei febr. 19-én rendkívüli értekezletre gyűltek össze, a mire az szolgáltatott okot, hogy az egyes egyházak előjárói polgári közigazgatási úton jkvi kivonatban adandó nyilatkozatra hívtak fel, hogy az 1898. évben általában a tanítói fizetés kiegészítésére, avagy az 1898. évi szept. hóban esedékesse váló első izbeni 50 frt korpótlék fedezése céljából kívánják-e vagy nem és mily összeg erejéig az államsegélyt igénybe venni; kifejezetten az is, hogy e határidőn túl beérkező jelentések az állami költségvetés megállapításánál figyelembe vehetők nem lesznek. Az értekezlet jegyzője egy a törvényre helyezkedő, de az egyház érdekét is kellő figyelemmel részesített indítvánnyal állott elő, melyben a következők foglaltattak: „sürgősen kéressék az egyetemes conventnek e fontos tárgyban rendkívüli egybehívása s annak intézkedése az iránt, hogy az egyházak részére igénybe veendő államsegély önkormányzatunk minden csorbitása nélkül adattassék; az egyházak nyilatkozzanak, hogy ők az egyházi törvény 435. §-a szerint megállapított tanítói fizetéseket kiszolgáltatják, de korpótléket, melyet nem ajánlottak, adni nem kénytelenek; azonban, ha azt az állam megadja, mint tanítóink állam érdekében is tett szolgálatainak megérdemelt jutalmát, köszönettel elfogadják az egyház önkormányzati jogának sérelme nélkül.”

A magyarországi tanítók Eötvös-alapjára vonatkozólag egy füzet jelent meg legközelebb, mely az alap vagyoni állapotát és kezelését ismerteti. Bevett ezek szerint az alap 1896. évi január hó 21-től 1897. évi január hó 20-ig 17.851 frt 65 krt, kiadása pedig 15.099 frt volt. Maradék 2752 frt; ebből ösztöndíjakra és segélyekre fordít a jelen évben 2340 frtot. Tőkésített vagyona 59.718 frt; a „Tanítók Háza” alapját képezi 14.886; a „Kossuth-alap” 985 frt. Összes tőkésített vagyona 75.591 frt. Ösztöndíjak és segélyekért folyamodhatnak az egyesület tagjainak gyermekei, illetve özvegyei és árvái f. é. július 10-ig, a szabadszaltok elnyeréséért szeptember 15-ig.

KÜLFÖLD.

Az angol-egyházi missiói egyesület legújabbán megint 149 személyt küldött ki a pogányok

megterítésére, ezekből 23 pap, 5 orvos, 12 világi segéd, 35 leány és 3 asszony. Az evangéliom ezen új munkásai fenntartási költségöket nem a missiói egyesület pénztárából, hanem egyes családoktól, egyesületektől és egyházközségektől kapják, a melyek kötelezettségeket vállaltak arra nézve, hogy róluk gondoskodni fognak. Nyolcz a maga költségén megy ki. Az egyesület különben az utóbbi 24 év alatt óriási lépésekkel haladt előre, 1872-ben volt összesen 225 hittérítője, a nőket is bele számítva, ma 671 működik ezen a téren; 1872-ben 1791 pogányt vett fel a kereszténységbe, 1896-ban már 6725-öt. Ilyen körülmények között természetesen a lelkesedés is a missió ügye iránt s a lelkesedésből kifolyólag természetesen viszont az örömdetes eredmény is.

Külmissió. Lépésről-lépésre bár, mégis halad a kereszténység oly népek között is, a melyek megcsontosodott régi szokásaikban erős védhártyákat állítottak fel az igazság ellenében. A missiónak egyikét a legnehezebb feladatoknak China meghódítása képezte, mert a habonás chinaiak a legvérengzőbb kegyetlenségekkel irtottak ki mindent, a mi a keresztény vallás szolgálatába szegődött. Tömegesen hittérítő lakol életével azért, a miért ki merte tűzni a keresztet s be mert hatolni a chinai birodalomba. Legújabbban, úgy látszik, meg lett törve a jég, a mennyiben éppen Fukien tartományban, a hol nemrég Stevart hittérítőt egész családjával legyilkolták, 6000 chinai jelentkezett, a kereszténységben való oktatásra. Haitong szigetén szintén 5000 ember tért a ker. vallásra s a sziget nagyobb városaiban már templomokat is építettek, a melyeknek tornyán ott ragyog a megváltó keresztje.

IRODALOM.

Protestáns közlöny az 1848. XX. t.-cz. 2. és 3. §-airól szólva, ezeket mondja: „A magyar országgyűlés a maga liberalisnak nevezett óriás többségével, liberalis korban, annyi tapasztalat után, miket csak a közel multakban is szerezhettek annak eldöntésére: vajjon a magyar hazának, mint államnak fentartásában melyik a biztosabb politikai tényező: a protestáns, vagy más egyházak-e? a magyar országgyűlés félszázad mulva még mindig nem tartja szégyenletesnek beváltatlanul hagyni az elődjéről örökségként reá szállott nagy adósságot. A mi az alkotmányos Magyarországnak ma, azzá az 1848-iki szabadelvű törvény által lett. Azon részen, a mit ütött a protestánsok nyílt harcza az absolutismus várán azzal, hogy 1860. máj. 15-én már fejedelmi leirat a protestáns egyházakat törvényes állapotba helyezi vissza, tódultak be a haza alkotmányáért, törvényes szabadságáért harczoló seregek. Mégis, mikor a haza

szabadsága teljesen ki volt küzdve, a leghűbb harczosokról feledkezett el a magyar állam. Azóta hova-tovább elfeledettebbek, megvetettebbek lesznek a protestánsok, kikről, mint ilyenekről, beszélni sem illik már jó társaságokban. A magyar állam az 1848. XX. t.-czikkben egy nevezetes adósságot hord lelkén, mely egy jogállamban a közjogi élet nagy csorbáját képezi és a melynek kiépítése kötelessége alul hazánkat senki föl nem oldozhatja. Viszont a protestánsok részéről ezelőtt fennállott nehéz aggodalmak is legtöbb helyen elenyésztek s ma, aránylag csekély idő alatt, megint csaknem kivétel nélkül, minden nyilvános organumunk sürgeti az eszme megvalósítását. Az 1848. XX. t.-czikk végrehajtása; a tökéletes egyenlőségnek és viszonyosságnak a való életbe átvitele az állam részéről mindenek előtt tisztesség. Az igazság is kötelezi hazánkat a protestánsok teljes felszegelésére és folytonos gyámolítására. Mi századok óta jóformán nyomorgunk, mert az üldözések alatt koldusokká lettünk. Javainkat, melyek részben országos eredetűek, részben saját szerzemények voltak, a róm. kath. papság, az országos kormány elnézésével, vagy éppen segédkezésével, az idők folytán legtöbb helyen elszedegette: templomokat, iskolákat, lelkész és tanítói lakásokat, a hozzájuk tartozó jövedelemforrásokkal együtt. Tekintetbe jön e törvény-czikk végrehajtásánál az állam részéről a méltányosság szempontja is. Nem csak a kath. egyház van birtokában rengeteg javaknak és kiváltságos előjogoknak, hanem a gör. katolikus is, melynek hívei pedig túlnyomó többségben nem magyar ajkuak és nem magyar érzelműek, nem fiai, hanem ellenségei a hazának. A gör. keleti főpapság is még mindig magasan áll felettünk a jog-egyenlőségben, míg mi századokon át, sőt még mai nap is a hazának mostoha gyermekei vagyunk.”

Sárospataki iapok. „Egyházi törvényünk 255. §-a” czím alatt a protestáns egyházi élet terén található kisebb-nagyobb botrány rögekről szólva, rámutat azok közül a legkisebbre s mégis a legnagyobbra: „A zsinat a többek közt hozott egy bölcs törvényt is. Lelkész, tanító és énekezők az őt illető fizetést egyháza tagjaitól közvetlenül nem szedheti, mondja a 255. §. (nálunk ág. h. ev.-oknál e tekintelben a 267. §. intézkedik.) É pont, bár a §-ok tömkelege közt nagyon szerényen húzódik meg; rendkívül nagy jelentőséggel bír. hiszen ez lett volna hívatva az eddigi fizetési rendszer szégyenletes voltán javítani; az ebből eredhető surrolásokat megszüntetni s közvetve a papi tekintélyen is valamit emelni. Elhiszem, hogy e törvény igen sok helyen keresztül vitetett, de azt is tudom, hogy még több helyen nincs megvalósítva. S a hol így van, ott belmissióról szó sem lehet. Ilyen helyen a belső ember örökös harcban áll híveivel, akiknek — ne ántsuk magunkat —

nem nagy kedvük telik a pappér megadásában s mert mégis muszáj, kénytelen-kelletlen teszik, s ott rövidítik meg az egyház szolgáját és úgy, a hol és a hogy tudják. Mesébe illő az a találékony-ság, a mellyel most az Istenre, majd az időjárásra apellálnak, ha a behozott életnemű szemetességét, vagy az „anyányi nagyságú csirke“ kompetencia ökölnyi mivoltát mentegetik. Kezdő papra ez vesszőfutás, amelynek gyümölcse egy jókora adag keserűség a szívből; ha pedig bele-törődtünk s chártabeli jussunkat nem kívánjuk hagyni, nem megy meg veszekedés nélkül, a mi-kor aztán így jól összeszidtuk egymást, a mely-nek a vége gyűlölködés, alattomos áskálódás, vég-rehajtó, esetleg csendőr is, szeretném látni azt a papot, a ki ezeknekutánna ilyen helyen igazi belmissiót fog csinálni? A belmissió egész em-bert kíván, nem olyat, akinek a lelke megmér-gezve, szíve keserűséggel tele; akinek Péter és Pál nem megölő gyilkosa, hanem sokkal inkább szeretett báránya, akiknek a megmentéseért a pásztor életét is kész feláldozni. Tessék végre-hajtani a törvényt, lehetetlenné tenni az ilyen fizetési rendszert, akkor a belmissió útjából a legkisebb s mégis a legnagyobb botránykő el lesz távolítva. E tekintetben legtöbbit tehet az egyházi visitatio, kérje számon az egyház elől-járóságától a 255. §-t. (az ág. h. ev.-oknál a 267. §-t.) legyen kemény szava a nem bánom-ság elítélésére, ha kell, ostora az összejátszó bű-nösök megfenyítésére; az eredményen örülni fog-nak az egyház szolgálói, örülni a protestantismus neuntöje is, mely anyaszentegyházunk jövőjeért aggódik. — Ez a pár őszinte szó méltó a meg-figyelésre s szól az mind a két prot. felekezet illetékes előljáróinak, tehát a nt. visitator urak figyelmébe is ajánlatnak

Protestáns egyház és iskolai lap a „Beteg tár-sadalom“ szervei bajainak fő-fő okát abban látja, hogy lelkeink az Istentől és az ő szent Fiától el-távolodtak. „A hitetlenség és tévhit a jelenkor fő bűne, mely erkölcsi sorvadásba ejtette a lelkeket és az erkölcsi romlás lejtőjére vitte társadal-munkat. Azért piszkos nálunk a politika, mert ki-aszott belőle a keresztyén ethikai tartalom. Azért nagy a társadalmi corruptio, mert az er-kölcsiség helyett hatalmaskodásból, furfangból, élelmességből, szóval az úgynevezett életrevaló-ságból csinálunk virtust. — Azért laza a családi erkölcsiség, mert a hitetlenség kiszorította be-lőle a keresztyén kegyesség belső erőit, azt a mennyei malasztot, melyet semmi földi hatalom nem képes pótolni. Azért eszméletlen a tudomá-ny s haltak ki az igazi eszmények az irodal-mból és a művészetből, mert a keresztyénység eszményeit lejáratta a filozofiai skepszis és az ethikai utilitarismus. Azért üresek, meddők, sívá-rak, önzők, elvénültek a lelkek s meghasonlottak.

kiégettek, kapzsiak és élvhajhászok a szívek, mert hiányzik belőlük az Istennel való életközösség örök ifjúságot biztosító, újjászülő és megneme-sítő ereje.“

Dunántúli prot. lap. A Prot. Irodalmi Társaság által tervezett magyarázatos biblia előállíthatásá-nak módjáról szól. A javaslat: „adják ki a ma-gyarázatos bibliát az összes hazai ev. ref. egy-házak“ s így a parochialis könyvtáraknak első darabja 9 frt lenne. „Legszebb volna azonban, ha a monumentális munka kiadásával egyházkerü-leti főgondnokaink és egyházmegyei gondnokaink meg egyházkerületi főjegyzőink állítanának ma-guknak maradandó emléket.“ Itt jegyzi meg a cikkkiró, hogy nem érti, miért nem veszik, — azok, kik már előbb foglalkoztak a költség-irány-zat fedezetével, — számításba az ág. h. evangéliku-sokat is. „Hiszen az Irodalmi Társaság firmája alatt megjelenő művek nem csak a miénk, de az övéik is. És az ő hozzájárulásukkal még olcsóbbá válik 1 példány ára.

Magyar állam. A holtkézi törvények eltörlése érdekében ír. „Az egyházi kézre jutó birtokokon a kath. demokratia szellemében a koldusnak fia is birtokos püspök lehet, amely birtokok száz és száz úri család vagyonának képezték alapját. Avagy honnét, miből tömörült össze pl. a Széchenyi grófok vagyona? Nem-e a híres primás volt e családnak igazi megalapítója?“ — Igaz, száz és száz család gazdagszik meg azon papi jószágokon, — csak hogy a papság szégyenére, mert az állam nem egyes papok vagy püspökök fényűzésére, nem egyes családok meggazdagítására adta azon jószágokat, hanem a közügy szolgálatára, hon-védelem, közigazgatás, igazságszolgáltatás, kórhá-zak, iskolák, egyházak támogatására. Csak így gazdagodhatnak meg egyes családok azon jószá-gokon, ha nem rendeltetésükre fordítják jöve-delmét azok, kiknek nem tulajdonul, hanem ke-zelésre vannak átadva. Ez az egyik. A másik megjegyzésünk pedig az, hogy ezen gazdagodás-ból ki vannak zárva a püspökök, plébánosok törvé-nyes vagy törvénytelen rokonságán kívül minden idegenek és más vallásúak; ez pedig méltánytalan is, jogtalan is. A harmadik az, hogy a gazdag javadalmazás által csábítva, a legtehetségesebb ifjak lépnek a r. katolikusoknál a papi pályára, ezek a többi, családtartó pályákra nézve elvesz-nek, a r. kath. papságnak pedig bizonyos szel-lemi fölényt biztosítanak, nem a vallás és pap-ság jobb volta, hanem a fizetés nagy volta ré-vén. Végül pedig, ha az állam vagy minden fele-kezetnek adna aránylag jószágokat, vagy a r. katolikusoktól is visszavévn. polgárainak egyenlő arányban adná meg a verseny feltételeit: egyenlő mértékben szolgáltatná a közérdeket is. Nem is szólunk arról, hogy az igazi magyar szinte rit-kaság a r. kath. gazdag papság soraiban!

Über die Phaenomenologie des sittlichen Bewusstseins
E. v. Hartmanns. Eine kritische Darstellung seiner moralprincipien. Inaugural-Dissertation einer hohen philos. Fakultät zu Leipzig von Julius Martin Walser cand. rev. min. hung. Leipzig-Rendnitz 1897. 83. l. Dr. Walser Gyula, volt eperjesi hitjelölt, jelenleg iglói ey. h. lelkész, doktori értekezése a jelzett mű, ki eperjesi theol. tanulmányainak befejezése után 2 évet töltött a lipesei egyetemen. Jól eső örömmel konstatáljuk, hogy volt jeles és szorgalmas tanítványunk éppen az etikából választotta meg tárgyát, mely iránt újabban fokozódott érdeklődés mutatkozik a német szakirodalomban. — Szerző, mint előszavában említi, a fakultáshoz benyújtott kéziratának nagyobb felét közli, míg kisebbik fele Hartmann kevésbé fontos moralprincipiumát tárgyalja. A dissertatio egy rövid tájékoztató bevezetés után 3 részben tárgyalja Hartmann u. n. pseudomorális és valódi erkölcsi tudatát, s ismerteti „monistikus“, „vallásos“ és „absolut“ erkölcsi főelvét. Egytalpraesett kritikai részben foglalja össze fejtegetéseinek pozitív eredményét. Bevezetésében egészen helyesen indult ki a Leibnitz optimizmusa és Schopenhauer pessimizmusa közötti ellentétből, s kimutatja, hogy a Hartmann-féle pessimismus, s pathológikus philozophia kiinduló pontja teljesen azonos Schopenhauer álláspontjának kiinduló pontjával. Majd kimutatja, hogy Hartmann elméleti philosophiája, helyesebben metaphysikája a legszerveesebb összefüggésben áll annak etikájával, úgy hogy „az Unbewusst bölcséletének“ vége etikájának a kezdete. Teljesen pessimista alapon vizsgálja az erkölcsi tudatot, mely nála „pseudo morális“ és „valódi“ erkölcsi tudatra oszlik. A valódi erkölcsi tudatnál ismét „subjektív“, „objektív“ és „absolut“ erkölcsi elvek között tesz különbséget, s miután Hartmann az embert a pseudomorál salakjától megtisztította, mint erkölcsileg autonóm lényt vizsgálja azt a továbbiakban. A subjektív erkölcsi elvek kriteriuma az izlés, érzés és értelem. Ennek utána ismerteti az objektív moralprincipiumokat és pedig szoros összefüggésökben a socialeudenistikus és evolutionistikus erkölcsi elveket s az erkölcsi világrend moralprincipiumait. Az elsőnek szükségképi folyamánya az életviszonyokat nivelláló sociáldemokratia, a másik a folytonos kultúrfejlődés elve, s előbbivel a legnagyobb antagonizmusban áll, míg a harmadik a sociáletikában végződik. Az „absolut“ moralprincipiumok közé sorozza a „monistikus“, a „vallásos“ s az „absolut“ erkölcsi elvet s végül „a megváltás“, már t. i. az élettől való megváltás „moralprincipiumát.“ Jól mondja szerző, hogy Hartmann műve a ker. üdv. és megváltás tanának teljes pessimistikus átalakításával végződik. Egy „Rückblick“ cz. befejezésben összefoglalja szerző fejtegetéseinek kritikai ered-

ményeit. Teljes elismeréssel adózik Hartmann etikájában a moralprincipiumok gazdag teljességének, a mélyen járó psychológiának, a gazdag élettapasztalatnak és körültekintő emberismeretnek, de méltán korholja annak folytonos nyughatatlanlanságát, bizonytalanságát s az erkölcsi elvekkel szemben való ingadozó magatartását. Hartmann a keresztyénség vallásos közösségeiben kultúrelleses hatalmat s vak engedelmességre vezető nevelő focusokat lát, s érzeke sincs azoknak pozitív ethikai életmunkássága iránt. A mi Hartmann pessimismusának közelebbi jellemzését illeti, helyesen jegyzi meg szerző, hogy itt egy életteljesebb és mérsékeltbb jellegű pessimismussal van dolgunk, mint Schopenhauernél. Hisz „absolutumába“ fölveszi a Hegel-féle eszmét, hódol a teleológia elvének, hangsúlyozza a historiai s evolutionistikus vizsgálódást és Schopenhauer pathológikus historia-ellenes álláspontjával szemben kiemeli a világprocessus iránti tevékeny önonadaadást, a világban való folytonos munkásságot s a megváltást. Azonban alapjában véve, bár az erkölcsiség és az aktivitás azonosságát vitatja, a világcél kérdésénél mégis csak a Schopenhauer-éhoz hasonló végeredményre jutott el. Most hát mit használ a historiai világnézet, a fejlődés következetes elve, s a világprocessus célszerűsége stb., ha mindez az emberiség aggkorát, a megváltást s a lét megszüntetését csak lassítja, illetve elviselhetővé teszi. Metaphysikai basison alapuló etikájának főszabálya ez: kin az élet, de miután azt át kell élnünk, úgy az erkölcsi élet mégis csak az elviselhetőbb életmód. Hartmann világnézete absolut pessimismust tanít, mely az emberiség ideális és reális javainak ethikai értékét nem ismeri, s korunk sociális, nemzetgazdasági s általános kulturális viszonyaink mizériáit túlozza. A mi pedig a keresztyén etikához való viszonyát illeti, úgy Hartmann a keresztyénséget világfájdalma miatt gyűlöli, míg ezzel szemben Schopenhauer éppen e miatt rokonszenvez vele. Philosophusunk szerint az ember csak modus, eltűnő hullám a világ tengerében, kinek személyes és célteljes fejlődéséről az örökkévalóság felé szó sem lehet. S míg a ker. ethika az istenben a legfőbb erkölcsi jót látja, addig Hartmann szerint az erkölcsiség fogalma csak „az individuáció“ körébe való s az absolutumra éppen nem alkalmazható. Pessimista alapon az erkölcsiség „csak a szenvedés és megváltás útjának rövidítésére vonatkozó munkásság“, míg a keresztyénség tanai szerint azzal „isten országát építjük.“ A keresztyénség az emberiség összes reális és ideális javainak ethikai értékét a személyes istenhez, mint absolut jószághoz való viszonyból itéli meg, — míg ezzel szemben Hartmann pessimismusa értéktelenné teszi a javakat. S bár az életet megfigyelő komolyságát s az élet mélysé-

geibe való betekintését a felületes optimizmussal szemben csodálattal és dicsérettel fogadjuk, a világnézettel a keresztyénség szempontjából még sem rokonszenvezhetünk. Ily pessimistikus világnézet terjedése szerző szerint is csak egy letűnő elavult korszaknak véghatárán s egy új korszaknak kezdetén lehetséges. A dissertáció végén találjuk szerző életrajzát, a hol különösen Luthardt és Fricke theologiai, és Heinze, Volkelt és Marx philos. professoroknak adózik a hálás tanítványhoz illő elismeréssel. Művét hálás hűsége jeléül anyjának ajánlja. A szépen és világosan megírott dissertáció mélyreható tanulmányról, széleskörű philos. képzettségről s irodalmi tájékozottságról tesz bizonyosságot. Legsikerültebb része a kritikai rész, a hol érett keresztyén világnézete s szilárd hittudata kellemesen hat az olvasóra. Viselje méltóan doctori czimét s gazdagítsa a jövőben magyar nyelven is szegényes philos. irodalmunkat. E téren nem lehet eléggé méltányolni és megbecsülni a komoly törekvést. Kevesen vagyunk, szaporítsa azon kevesek számát s mennyire a szerzőt ismerjük, nagy szorgalmánál s contemplatív természetű komolyságánál fogva kathedrára való ember. Itt szép jövő várna reá, s lankadatlan buzgóságának a egyházas gondolkodásának egyháznak venné hasznát. Utólevélnék tekintse doctori czimét a további munkálkodásra. E reményben fölhívjuk reá az illetékes tényezők szives figyelmét! (sz.)

A kegyúri jog. Kovács Gyula egyetemi professor czikket irt a Jogtudományi Közlönyben a közigazgatási bíróságnak a patronátusi ügyekben való biráskodásáról. „Ami a plébános választás érdemét illeti, ez a birálatot fokozottabb mértékben hívja ki. Nemesak általános jogelvi szempontból, de a hazai jogfejlődés szempontjából is. A körrendeletben rejlő czélzatot Békés-Csaba város esete illusztrálja, melyben tudvalevőleg a kultuszminiszter ő felségével úgy döntetett, hogy plébános választása körül a városi képviselőlet keretében csak a katolikusok birnak szavazati joggal. Azt hisszük azonban, hogy a jogélet nem fog a szóban levő kérdés körül eltévedni. Már általános jogelvi szempont sem engedi. Jogi személy akaratnyilvánítása képződését illetőleg lényét alteráló korlátozást nem tűr. Ezenfelül község, város közjogi korporációk, melyek keretén belül politikai jellegű jogok gyakoroltatnak. Még csak nemrégiben mondta ki az 1895. évi XLIII. t.-cz. 2. §-a, hogy a polgári és politikai jogok gyakorlására való képesség a hitvallástól teljesen független. Az elvi szempontoknak a hazai jogfejlődés is megfelel, mely szerint a patronátus jogát a képviselőlet tagjai vallási állapotára való tekintet nélkül gyakorolja. Ennek megfelelő a jogállapot Ausztriában s a szintén katolikusnak nevezhető Bajorországban is, nemkülönben a többi német államban. A fordulatot

nálunk a liberális egyházpolitika csinálná meg. Következétesen a patronusi terhek viselése sem terhelhetné a nem katolikusokat. A beállható bizonyodalmak annak idején magát az osztrák törvényhozót is visszariasztották attól, hogy a választást korlátozó intézkedést tegyen (1870. évi törvény a kath. egyház külső jogviszonyairól.) Az a jogi személy lényével ellenkező, hogy akaratát ne ahhoz képest fejezze ki, mint a hogy létezik. Eltérő esetekre való hivatkozás tehát mit se bizonyít. Legfeljebb azt bizonyítják, hogy magát a jogi személyt az egyesekkel konfundálták. A helyes fel fogást magának az egyháznak a praxisa sem zárja ki. A kultuszminiszter részéről felvetett kérdés nagy horderejű. Súlyát hajos félreismerni, habár egyházpolitikai engedékenységnél egyébnek nem tekinthető. A jogászt leginkább az bánthatja, hogy a szóban forgó körrendelet a joggal elég könnyen bánik s birói elismerésre is számít. A tulajdonképeni választ a közigazgatási bíróság lesz hivatott alkalmom adtán megadni. Szabadjon az intézmény jövője érdekében reményleni, hogy a törvényes állapot érdekében helyt fog állani. Ugy is szűkre szabott hatáskörét lesz hivatott óvni s gondoskodni arról, ne hogy önkormányzattal bíró közigazgatási testületek megillető választói jogok a politikai jogegyenlőség nagy sérelmére is esorbát szenvedjenek. Végül adott esetekben ne csak a legfőbb kegyúri jognak, de minden szerzett jognak nyújtson védelmet. Valójában a körrendelet nagyon egyoldalul fogta fel a közigazgatási bíróság intézményének életbeléptét. — Ehhez a „Magyar állam” ezt írja: A czikk azon konkluzióját, hogy a plébános-választói joggal bíró városi és községi korporációk nem katolikus tagjai is befolyhassanak a katolikus egyház ügyeibe, nem helyeselhetjük. Lehet, hogy a ridegen értelmezett jogi elv ezt helyesnek tartja, de a méltányosság és a vallásos meggyőződésnek tisztelete, kell hogy távol tartson mindenkit egy más vallás vagy felekezet ügyeibe való beavatkozástól. Bizonyára ez vezette a minisztériumot is, mikor ily irányban döntött s a közigazgatási bíróságnak is illenék érzékkel birnia aziránt, hogy a vallásszabadság törvénnyel statuált elvének logikai következése, hogy senki ne avatkozhassek más vallásuaknak ügyeibe.“

Egy évtized a nagy-gerezsdi ág. hitv. ev. gyülekezet újabb történetéből 1885—1896. irta Farkas Mihály lelkész. Az 1896. apr. 18. és 24-én teljesített főpásztori egyházlátogatás emlékére kiadta a n.-gerezsdi ág. h. ev. gyülekezet. Ára 20 kr. Részletesen beszámol a gyülekezet vagyoni, erkölcsi állapotáról, s közli Gyurácz F. püspök elmondott magvas beszédeit is. Vagyonilag pusztulásnak indult a gyülekezet a helytelen adózás miatt, s állapota azóta javult meg, mióta új adókulcsot hozott be, mely is a következő: 1. Az eddigi hiányos kivetési rendszerből,

tekintettel a vagyontalan osztályra, csupán a személyi járandóság czimén kirovatni szokott 62 kr. (özvegyeknél 31 kr.) tartatik fenn. — 2. A többi járulék az állami adóösszeg alapján iratik elő és pedig 1—30 frtig 15 százalék egyházi járulék; 31—60 frtig 13 százalék; 61—100 frtig 10 százalék; 100—200 frtig 7 százalék; 200—500 frtig 5 százalék; 500 frton fölül 3 százalék. — 3. Az eddig szokásban volt terménybeli fizetések megszűnnek. Az egyházi hivatalnokok terménybeli járulékei is készpénzül váltatnak meg. A gyülekezeti alapítványok összes értéke 6674 frt. S i m o n y á k Antal szegény tanulók ruházata tára tett alapítványt évenként 200 frtot.

Értesítés és kérelem! „Az eperjesi ev. ker. Collegium története” című művem mélyen tisztelt előfizetőit és általában mindazokat, a kik ezen művem iránt érdeklődnek, tisztelettel értesitem: miszerint művem második és harmadik füzetének megjelenése nem az én hibám miatt késik. — De késik azért, mert művem volt kiadója, Bernovits Gusztáv kassai volt könyvnyomda-tulajdonos, ki a második füzet két első ívét még 1896. szeptemberében küldte volt nekem correcturába Eperjesre s ki művem 2-dik füzetének megjelenését november végére, a 3-dik füzetét december végére ígérte volt, betegeskedni kezdett s majd 1897. január 19-én Budapesten elhalt. — Mivel pedig nyomdáját ez üzlettel foglalkozni nem kívánó örökösei eladták, — én pedig időközben ev. egyetemes theol. akadémiai tanárul választatván meg, ide, Pozsonyba költözködtem át és így a munkát, a nyomtatást, személyesen nem ellenőrizhettem, a munka nyomtatása, — minden sűrűn írott sürgetésem daczára, — megakadt. A munka egész anyagi: nyomdai és könyvkereskedői, kezelése a boldogult, súlyos betegsége által gátolt kiadóra lévén bízva és az előfizetők vagy vevők közül én csak azon 55-nek becses czímét ismervén, kik a munkát nálam rendelték meg; azon alázatos kérelemmel fordulok mindazokhoz, a kik nem nálam rendelték meg a művet, s általában művem minden barátjához: méltóztassanak engemet becses czimükről és arról, mikor és hogyan rendelték meg művemet és menynyi méltóztattak beküldeni, kegyesen értesíteni, — hogy én, — ki el vagyok határozva, — mert kötelességemnek ismerem, — az egész munkát kinyomatni, — tudjam: kinek és hová küldjem művemet? — Ez utóbbi kérdésekre ugyanis volt kiadóm irataiból tájékozást nem nyerhettem. Teljes tisztelettel kerem tehát „Az eperjesi ev. ker. Collegium története” című művem mélyen tisztelt előfizetőit, barátait, általában azokat, kik e művemet megszerezni óhajtják: méltóztassanak kérésemet meghallgatni és értesítéseiket, előfizetéseiket én hozzám ide, Pozsonyba, (Donnerutca 16. sz.) alá küldeni. — A munka ára a régi

marad. Az egész mű ára 5 frt, — az első füzet ára 1 frt 50 kr., a második füzet ára 2 frt, a harmadik füzet ára 1 frt 50 kr. Füzetenként is lehet előfizetni. — A kik nálam fizettek elő, minden további értesítés alól fel vannak mentve. — Kiváló tisztelettel. Kelt Pozsonyban, 1897. febr. 22-dikén Hörk József volt eperjesi ev. ker. collegiumi igazgató, egyetemes ev. theol. akadémiai tanár.

Egyházi szemle „Fájdalom, ismerünk nagy áldozattal fentartott egyházi iskolákat, a melyekben még egyetlen államilag kinevezett „más szellemű” tanár sehes és mégis azok az iskolák épen olyan joggal lehetnének akár mohamedánus iskolák is, mint protestánsok. Az egész közszellem merőben távol áll a protestáns, az evangéliumi világnézlettől. Ha védjük az önkormányzati jogot, akkor e jogból az a szent kötelesség háranlik ránk, hogy neveljünk ez intézetek falai közt öntudatos, élő, evangéliumi keresztyéneket, egyházukért lelkesülő, hitlű tagokat. De egyház által tartani el az iskolát, a tanárok meg sokszor a legélesebb ellentétben vannak a fentartó testülettel, az egyház iránt perabsolute nem érdeklődnek, sőt nem egyszer merőben vallástalanok is: nos, ez olyan abnormitas, hogy itt már még csak a legközönségesebb ethikus alap sincs meg arra nézve, hogy bármi tekintetben is nevelőleg hathassanak, legfeljebb a stréberkedésre. Akkor már százszor inkább teljesen állami iskolák, a melyekben legfeljebb bürokratizmus van: de nincs ilyen karaktertelenség. Más szempont alá esik azonban az egyházi közalapnak segélyezése és a lelkészi fizetések rendezése az állam részéről. Itt egyáltalában nincs szó önkormányzati jogaink legesekélyebb feladásáról sem. Itt a viszonyosság döntő momentum és egy eddig képtelen egyház és államjogi helyzetnek részben való megszüntetése. Itt törvényben biztosított jogok egyszer valahára leendő életbeléptetéséről van szó. Egy anyának vagyunk gyermekei és épen a protestánsok a leghűbb fiak. A róluk való gondoskodás az anyák kötelessége, nemcsak, de saját jól felfogott érdekének is elodázhatatlan követelménye. Eszményileg ugyan e kérdésnél is a legjobb volna a szabad egyház szabad államban; de ez mai viszonyaink között csak utópia s tisztán csak elméleti értékű. Kivitele óriási rázkódtatásba, nagy társadalmi forradalomba kerülne. Az azonban se rázkódtatásba, se forradalomba nem kerül, legfeljebb évenként egy pár százezer forintba, hogy az állam segítségére jöjjön a protestantizmusnak, hogy ez a maga nemzeti és culturalis feladatait könnyebben teljesíthesse. Árul nem kívánhat azért semmit. Az állam csak azt a rettenetes politikát hozná némileg helyre, a mit századok óta követett, hogy a mig a kosmopolita római katolikus és a nemzetellenes görögkeleti egyházakat a legfényesebb állami dotációkkal látta el, addig a

legigazabb vérét részint a maga koldus filléreire, részint némi alamizsnán engedte tengődni."

Alkotmány. „Főpapi körökben meglehetősen megütközéssel fogadták Wlassics Gyula kultuszministernek a kultuszvita folyamán kifejtett azon álláspontját, hogy a katolikus papnevelő-intézetek kérdését újra meg akarja bolygatni, holott ez annyira egyházi belügyet képez, hogy ahhoz senki a parlamentnek, sem a kormánynak semmiféle jog czinúi beleszólása nem lehet. A kérdést még odliózusabb színben tünteti fel azon körülmény, hogy Pap Géza, a ki a mult évi költségvetési vita alatt vastag tájékozatlansággal és liberális elfogultsággal szolt a kérdéshez, Zichy János gróf tegnápelótti okos és higgadt beszédnek a szemináriumokra vonatkozó alluzióját egy közbeszólásával hazafiatlannak akarta feltüntetni. Sem a kultuszminister, sem a liberális párt fiatal stréberei persze nem emlíkeznek arra, hogy Trefort Ágoston, a ki szintén foglalkozni akart e thémával és már tervezetet is készített arra nézve, hogy szüntessék meg a püspöki lyceumokat és a theológiákat csak a budapesti és az akkor tervbe vett második egyetemen. Pozsonyban tanítsák, ezen tervezetével megbukott. Trefort tervezetét ugyanis legfelsőbb helyen akkor kiadták Simor hercegreprimásnak véleményezés végett, a ki erre vonatkozólag egy emlékiratban válaszolt. Ennek a memorandumnak eredménye aztán az volt, hogy a király Trefort minisztert egyházpolitikájával együtt fiókjába zárta. Erre azért vagyunk bátrak figyelmeztetni Trefort utódját is, nehogy most az egyházpolitika teremtette feszélyes helyzetben, ilyen Jozefinisztikus ideákkal komolyan próbálkozzék, mert valószínű, hogy a herezegprimás most még kevésbé lenne abban a helyzetben, hogy Wlassics újabb egyházpolitikai tervezetéről kedvező véleményt mondhasson. Akkor pedig bizonyos, hogy a miniszter fáradozása szintén az asztalfiába kerülne.

Válasz.

A 3-dik számban ez a kérdés olvasható: „kötés-e magát új, törvényes választásnak alávetni az olyan tanító, a ki lemondott s lemondását az egyház tudomásul vette?” — Erre csak egy felelet lehetséges: ha a lemondás a kellő alakiságok megtartásával történt meg: akkor egészen új választást kell tartani; pályázhat az is, a ki lemondott, de helyét csak új választás által kaphatja meg újra.

RENDELETEK.

Azon törvénytelen gyermek, a kit állítólagos nemző atyja életében sem közokiratba foglalva, sem pedig ily nyilatkozat átvételére illetékes hatóság előtt élő szóval általa nemzettek el nem ismert, utólagos házasság által nem törvényesíthető.

A m. kir. vallás- és közoktatásügyi minister 1897. évi február hó 5-én 5729. sz. a. kelt s a tiszántúli ev. ref. püspök úrhoz intézett leiratának mása.

Mult évi október hó 7-én 2338. sz. a. kelt felterjesztésére hivatkozva, a vonatkozó ügyiratokat megfelelő további szives intézkedés végett a következő kíséretében van szerencsém Czimnek megküldeni.

Az ev. ref. egyház szertartásai szerint F.-en. 1842. évi szeptember 3-án megkeresztelt, törvénytelen származásu L. J. felekezeti születési anyakönyvébe annak bejegyzését, hogy anyjának L. J.-nek S. J.-val 1844. évi október 13-án utólagosan kötött házassága által törvényesített volt, meg nem engedhetem s el nem rendelhetem; mert az állítólagos természetes atya az 1891. évi április 16-án F.-en elhalt S. J. életében sem közokiratba foglalva, sem pedig ily nyilatkozat átvételére illetékes hatóság előtt élő szóval el nem ismerte, hogy L. J.-t ő nemzette.

Ellenben ehhez képest szükségesnek mutatkozik, hogy ezen „L. J.-nek G. Á.-sel“ az ev. ref. egyház szertartásai szerint, F.-en 1867. évi december 11-én kötött házasságára, — továbbá e házasságból F.-en 1877. évi október hó 4-én született s az ev. ref. egyház szertartásai szerint 1877. évi október hó 6-án megkeresztelt „M.“ nevű fiúgyermek születésére vonatkozó anyakönyvi tételek, melyek alatt a férj, illetve atya neve az őt törvényesen megillető L. helyett S. vezetékneven van bejegyezve, megfelelően kiigazíttassanak.

Felkérem tehát a Czimet, hogy a kérdéses anyakönyvi tételek „Jegyzetek“ czimű rovata alatt, jelen intézményemre való hivatkozás mellett, de az eredeti bejegyzések épségben hagyása mellett külön-külön szószerint feljegyeztessék a következő:

„L. J. utóházasság által törvényesítve nincsen s ennél fogva családi neve nem S. hanem J.“

Minthogy továbbá ezen L. J. és G. Á. házasságából F.-en 1883. évi márczius 23-án született s az ev. ref. egyház szertartásai szerint megkeresztelt „J.“ nevű leánygyermek születésére vonatkozó anyakönyvi tétel alatt mindkét szülő családneve helytelenül K.-nak van bejegyezve, az illető

anyakönyvi tétel „Jegyzetek“ czimü rovata alatt a hibás bejegyzés fentírt módon kiigazítandó, illetve szó szerinti feljegyzendő lesz a következő:

„Az atya családneve L., az anya családneve G.“

Önként értetődik, hogy a foganatosított anyakönyvi kiigazítások a szokott módon a törvényhatósági levéltárral, s újabb anyakönyvi kivonatok kapesán velem is közlendők lesznek.

ÜZENETEK.

Sz. M. Sok a baj, sok a panasz, — legyen sok a türelem is! Jó megoldást kívánok! — **Sz. P.** Megjelenik, csak türelem! A tárgyak változatoságára is kell gondolnom! — **S. E.** Nagyon köszönöm! Igaza van, folytonos ébresztgetés kell, még az is vajmi keveset használ, — de csak használ. — **R. S.** Kívánsága szerint lesz; a lapot küldöm. — **P. Gy.** A figyelmet köszönöm. Tárgya miatt nem közölhetem. Valami egyházas költeményt szívesen kiadnék. — **G. M.** Úgy lesz! — **A budapesti** leveleket — köszönöm, a mostani számra későn kaptam, mert csak szerdán, tegnap este értem haza hivatalos útból. — **F. G.** Megkaptam. — **Cz. L.** Köszönöm a figyelmet, kijelenthetem a lapban is a nevet? — **J. P.** Jövő számban.

Pályázat.

Keresek tiszta

magyar ajku káplánt.

Évi fizetése **120 frt** o. é., **teljes ellátás** és e mellett a helybeli virágzó polgári iskolában a latin nyelv tanításaért **100—150 frt-ig** terjedhető mellék kereset.

A szíves ajánlkozó azonnal bemutatathatja magát s hivatalát elfoglalhatja.

Sajó-Gömörön (Gömör megye)
1897. márcz.

Mikula György

11. 3—1

ev. lelkész.

Pályázat.

A **pozsonyi** ág. hitv. evangélikus államilag segélyezett **lyceumnál** a jövő 1896—97. tanévvel betöltendő

három rendes tanári állásra

ezenel pályázat hirdettetik, még pedig:

- 1) rendes vallás tanári állásra,
- 2) rendes németnyelvi- és irodalmi tanszékre, és
- 3) rendes latin-magyar tanszékre.

A rendes tanár jövedelme **1200** frt, mely fizetés fokozatosan **1400** — illetőleg **1600** frtra emelkedik, **300** frt lakbér és öt **100** frtos ötödéves korpótlék.

A másutt rendes tanári, ill. lelkészi minőségben töltött szolgálati évek a korpótlékba beszámítanak. Továbbá a másutt kitünően bevált pályázóknak, kik szolgálati éveik száma szerint nagyobb fizetési osztályba való besorozásra igényt tarthatnak, az egyházközség a nagyobb fizetést megadja.

Azon esetre, ha az állami nyugdíjtörvény nem a teljes utolsó fizetést biztosítaná nyugdíjképen, a hiányt a lyceumi tanárok nyugdíjalapja fogja pótolni.

Vallás tanár. A magyarhoni ág. hitv. evangélikus keresztyén egyház alkotmánya 214. §-ának alapján választott vallás tanárnak **jogai** azonosak a többi lyceumi tanárok jogaival.

Teendői: a) a lyceum összes osztályaiban az ág. hitv. evangélikus vallás tanárnak tanítása az egyetemes egyház tanterve szerint és az ott megállapított óraszámában; b) a lyceumi ág. hitv. evangélikus vallás tanuló ifjakkal a vasárnapi istentisztelet tartása; c) az ifjúság vallásos erkölcsi életének lelki pásztori vezetése és egyetértőleg az osztályfőekkel ellenőrzése, e czélből a lyceumi ifjaknak rendszeres és gyakori meglátogatása.

Olyan vallás tanárok, a kiknek az alkotmány fent idézett §-ában megállapított kellékei mellett **együttal középiskolai oklevelök van, előnyben részesülnek.** Ezen állásra csak ág. hitv. evangélikus vallásuak, a többi kettőre általában protestáns vallásuak pályázhatnak.

Intézetünk az országos tanári nyugdíjintézet tagja.

A pályázat határideje f. év **április hó 15-ike.**

A megválasztott rendes, esetleg helyettes tanár, kinek évi fizetése **800** frt; állását f. évi **augusztus hó 25-én** tartozik elfoglalni.

A pályázók a **pozsonyi ág. hitv. evangélikus egyházközséghez** czimzett és **kelően** felszerelt folyamodványukat a pozsonyi ág. hitv. evang. lyceum igazgatóságához küldjék be.

Pozsony, 1897. márczius hó 7-én.

Dr. Samarjay Emil

Zorkóczy Samu

egyházi és iskolai felügyelő. 9 3—2 lyceumi igazgató.